

BUITEN

12^E JAARGANG N^O. 16.

ZATERDAG 20 APRIL 1918.

Foto C. Steenbergh.

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.
GEVEL VAN DEN ZUIDELIJKEN VLEUGEL VAN HET OOST-INDISCHE HUIS TE AMSTERDAM.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

JACK DE ZANGER, DOOR HUBERT FOOTNER (27) . . .	BLZ. 182
GOUDEN KOGELS, DOOR F. W. DRIJVER.	„ 183
OLIFANTEN, DOOR WILLY	„ 183
HET LANDGOED BEUKENBURG BIJ BLAUWKAPEL, DOOR DR. K. E. W. STROOTMAN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 184—185
HET OUDE SLOT STEYN	BLZ. 185
DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE (VERVOLG), DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 181, 186—188
IN VELUWE'S JACHTVELD (SLOT), DOOR HEIDEJAGER	BLZ. 188
DE BAVOORTSCHE MOLEN, DOOR C., GEÏLL.	BLZ. 189—190
PLANTEN AAN DEN WEGKANT, DOOR M., GEÏLL.	„ 190—191
VLUCHT (GEDICHT), DOOR EDWARD B. KOSTER	BLZ. 190
UIT HET ZIELELEVEN DER DIEREN, DOOR G. DE GRAAF	„ 190
WILDE DIEREN DIE IK GEKEND HEB, DOOR E. THOMPSON SETON (16)	„ 119
SPREEKWOORDEN VAN RUSSISCHE JODEN, DOOR H.	„ 192
HUISJE AAN HET BREED TE HOORN, ILLUSTRATIE	„ 192

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 25 cts.

JACK DE ZANGER.

EEN GESCHIEDENIS UIT HET HOOG NOORDEN VAN CANADA,
(27) DOOR HUBERT FOOTNER.

ER volgde een lange, en zeer pijnlijke stilte.
„'t Is een sonderlinge situatie, hé?” zeide Jack ten laatste, met een bitteren lach.
„Laten we er maar niet over praten,” zeide zij zacht.
„Laten we afwachten wat er gebeurt.”

Daar het hem dus verboden was erover te praten, werd het verlangen hiernaar juist bijzonder groot. „Als hij eens niets meer zei,” begon hij.

„Dat zal voor je vrienden geen verschil maken,” zeide zij. „Die weten toch wel dat je geen dief bent.”

„'t Is een raar iets, een goeie naam te hebben, en er toch ook weer niet een te hebben,” ging Jack voort, terwijl hij grashalmpjes afplukte. „Net of het iemand kan schelen, wie het geld weggenomen heeft.”

Mary antwoordde hier niet op.

„Ik zou mijn claims verliezen,” ging Jack voort. „Ik zou natuurlijk niet naar de stad kunnen gaan om ze te laten registreren. Maar de gouverneur zou me de politie nu niet meer op mijn hals sturen. Hij zou maar al te blij wezen om me kwijt te raken.”

Mary weigerde haar oogen van het deeg op te slaan.

Jack dacht dat zij niet begrepen had waar hij heen wilde. „Dan zou ik daar natuurlijk nooit meer kunnen komen, zie je. Dan zou dit mijn land voor altijd zijn, en de lui hier mijn eenige vrienden.”

Wederom volgde er stilte. Hij keek haar hongerig aan. Het strakke jongensgezicht was nu zacht.

„Mary,” mompelde hij heesch; „'t kan me geen d. . . . schelen, al zegt hij geen woord meer.”

Eindelijk liet zij de deegpan vallen. Zij toonde hem een pijnlijk gelaat. „Schei toch uit!” mompelde zij zacht en snel. „Zie je dan niet wat het voor mij zeggen wil? Zie je dan niet hoe 'n pijn je me doet? Dat mag je niet wenschen. Misschien beïnvloeden onze gedachten zijn zieke brein op dit oogenblik wel. Hij móét spreken! Hij moet de waarheid zeggen en jou ontlasten. Verder komt er niets op aan. Jij moet kunnen gaan waar je verkiest. Je moet iedereen in de oogen kunnen zien. Iets anders zou ik niet kunnen dulden.”

Jack keek somber en zeer gekwetst — en misschien ook wel wat beschaamd.

„Ik dacht niet dat je zoo verlangend was om me hier weg te krijgen,” zei hij.

Zij wierp hem den blik vol medelijden en wanhoop toe, die vrouwen geven aan de mannen die zij liefhebben, en die haar niet

willen begrijpen, en, opspringend, ging zij weder naar den patient kijken.

Een poosje later kwam Davy terug. Zijn begroeting van Jack vulde de warmte aan, waarin Mary was tekort geschoten. Jack omhelsde den knaap met een zijdelingschen blik naar zijn zuster. Daarna vertelde Jack zijn verhaal, kort en onopgesmukt, bij het vuur. Onze held had geen talent van vertellen.

„Ik sliep tot het donker, en toen kroop ik eenvoudig om den rand van de helling heen onder den kam, en klom tegen den achterkant van de rots op.”

Davy en Mary zetten groote oogen op. „Kroop je achter tegen den top op in 't donker?” mompelde Mary.

„Zeker,” zei Jack. „Ik nam m'n tijd ervoor. Zoo gauw ik genoeg kon zien viel ik hem van achteren op 't lijf. Of die Roodhuid ook verrast was!”

„En wat gebeurde er toen?” vroeg Davy ademloos.

Jack fronste het voorhoofd. „Hij sprong naar beneden,” zeide hij kort.

„Sprong?” riepen beiden uit. „Viel hij dood?” vroeg Davy.

„Morsdood,” zeide Jack grimmig. „En nog een beetje meer.” Meer konden zij niet uit hem krijgen.

Zij nuttigden hun avondmaal, en toen ging de zon onder. Nadat Mary de anderen bij het vuur rookende had achtergelaten, ging zij weder in het A-tentje zitten bij den zieke. Davy babbelde over het prairiehoen dat dwars over het spoor was gevlogen, over de eekhoorns, die in de blokhut gebroken waren, over den eland, die hij over de rivier had zien zwemmen. Met een ongerust hart zat Jack te wachten op een teeken van Mary.

Plotseling kwam zij uit de tent, en liet de flap achter zich dicht vallen.

„Jack,” fluisterde zij 'ademloos.

Hij vloog naar haar toe.

Haar samengeknepen handen drukte zij tegen haar borst.

„Hij is wakker,” zei zij.

„Is hij bij zijn positieven?”

„Dat — dat weet ik niet,” zeide zij een beetje opgewonden.

„Hij keek mij zoo vreemd aan. O, Jack.”

Hij vatte haar bevende hand. Er was nu geen zelfzuchtige hartstocht in hem.

„Kalm, Mary,” zeide hij. „Wij hebben gedaan wat we konden. Misschien doe je beter een poosje weg te gaan.”

Zij drukte zijn hand even, en schudde het hoofd. „Ik ben kalm genoeg,” mompelde zij. „Ik moet het weten.”

Jack sloeg de tentlappen weg, en trad bukkend binnen. „Hallo!” zeide hij kalm.

De zieke wendde het hoofd om. Zijn oogen waren abnormaal helder, en zijn gelaat was overtoegen door een koortsblos. „Macgregor,” fluisterde hij. Hij voer met de hand over zijn oogen. „'t Is Macgregor toch, niet waar?”

Bij het hooren van zijn ouden jongensnaam werd er iets week in Jack's borst. „Ja waarachtig,” zeide hij, terwijl hij bij hem neerknielde.

Garrod stak zijn hand uit, en Jack vatte haar. „Goddank, dat je hier bent,” mompelde hij op den zachten, haastigen toon van een koortslijder. „Lang zal ik 't niet meer maken, Macgregor. Wat een hopeloos iets heb ik toch van mijn leven gemaakt, hé? Ik zal blij zijn als ik, vóór ik ga, de zaak met jou eerst nog in 't reine kan brengen. Waar zijn we? Maar dat komt er ook niet op aan. Kan iemand ook opschrijven wat ik wil zeggen?”

Mary's oogen vulden zich met tranen. Zij haalde het potlood, dat Jack haar gegeven had, voor den dag, doch er bleek geen snipper papier te zijn in hun uitrusting, behalve het Testament met zijn roode vlekken. Davy gaf het haar. Mary maakte zich gereed om op een van de schutbladen met hun vochtige, roode randen, op te schrijven wat Garrod zou dicteeren.

„Licht me een beetje op, Macgregor,” zeide Garrod. „Dan kan ik gemakkelijker ademen. Je arm onder mijn schouders. Zoo is 't goed. 't Is net als op die dag in St. Anne, toen ik uit den boom viel. Toen waren we zeventien. Op de een of andere manier ondersteunde je me altijd, Macgregor. Je hebt nooit geweten wat je voor mij was. Ik had een heel ander gevoel voor je dan jij voor mij. Nu kan ik dat wel zeggen. Ik was een beetje verzet op je.”

„Je zult je zelf nog te moe maken met praten,” zeide Jack met ruwe teederheid.

„Zoolang zal 't niet meer duren,” zeide Garrod. „Ik zal den tijd hebben om uit te rusten.”

Hij gaf verder geen blijk van nieuwsgierigheid naar waar hij zich bevond of hoe Jack daar kwam. Hij zinspeelde niet eenmaal op iets wat in den laatsten tijd gebeurd was. Zijn aandacht was gevestigd op het alles-verbergende grijze gordijn, waardoor hij straks zou moeten gaan, en hij haastte zich te zeggen wat hij te zeggen had. Er was iets akeligs in de volkomen helderheid zijner gedachten, na wat er voorgevallen was.

„Je zult je afvragen hoe ik ooit kon doen wat ik deed, als ik zoo voor je voelde,” ging hij verder. „Nu, soms had ik ook wel eens vurig 't land aan je. Ik was jaloersch op je, want je was zooveel sterker en flinker dan ik. Je zult dat wel niet begrijpen. Ik geloof dat ik anders ben dan andere menschen.”

Aan den anderen kant van Garrod zat Mary met haar potlood klaar om op te schrijven. Davy, met groote oogen en ernstig, vulde den ingang van de tent. . . .

„Ik, Francis Garrod, die op het punt ben te sterven, wensch vrede te sluiten met God, als dit nog mogelijk is, en met mijn

vriend, Malcolm Piers, dien ik ernstig verongelijkt heb. Ik was het die het geld uit de Canadeesche Bank wegnam, zoodat hij van den diefstal werd beschuldigd. Niemand anders dan ik wist van te voren dat hij op het punt stond heen te gaan, als ook de redenen hiervan. 's Morgens, nadat hij was vertrokken, bracht het zien van het geld in de kluis mij in verzoeking. Hij had invloedrijke familie en vrienden, en ik wist dat er geen schandaal uit zou voortvloeien. Ik nam het geld in den vorm van oude bankbiljetten, die niet konden nagegaan worden. Sedert dat oogenblik heb ik geen rust meer gekend. Het maakte mij langzamerhand uitzinnig, en het is de oorzaak van mijn dood.

Mocht men op eenigerlei wijze aan deze bekentenissen twijfelen, dan is het gemakkelijk de waarheid er van te toetsen. Nog geen maand na den diefstal opende ik een rekening-courant bij de volgende banken en bijkantoren van banken in Montreal. Hier volgde een lijst dezer banken. „In elke bank deponeerde ik een kleine som. Men zal bevinden dat het totaal ongeveer 4500 dollars is. De rest hield ik bij mij. Bovendien zal men onder de papieren in mijn lessenaar een brief vinden van Malcolm Piers, gedateerd van Winnipeg, eenige dagen na zijn verdwijning. Het postmerk is intact. In iederen volzin van dezen brief kan men het bewijs vinden, dat de schrijver geen diefstal op zijn geweten had toen hij hem schreef, en dat hij evenmin geld in zijn bezit had. Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig!”

Garrod teekende de bladzijde met een tamelijk vaste hand, en Davy en Mary zetten er hun handteekening onder als getuigen. Jack gaf Mary het kleine boekje om voor hem te bewaren, en zij en Davy gingen heen.

„Ziezoo, dat is afgeloopen,” mompelde Garrod met een zucht. Zijn vermeende kracht scheen weg te ebben met den zucht. Hij liet zich een weinig op Jack's arm vallen. „Laat me niet alleen, Macgregor,” zeide hij zacht. „Alles is nu goed tusschen ons, hé?”

„Zeker. Ik zal je niet verlaten,” zeide Jack.

Garrod's stem verhief zich nu niet meer boven een gefluister, met vele onderbrekingen. „De lichten van St. Catherinestreet, Macgregor, op Zaterdagavond, en al de menschen, en de trap naar de gallery van Old Queen, hoe weerklonken ze onder onze voetstappen! Wij gingen de „Trois Mousquetaires” zien!... Herinner je je de ijsbaan 's winters? En de rutschbaan in 't Park?... En St. Anne, en de zon die op de rivier scheen? Nu winnen 'n paar andere lui de tandem paddles, hé?... Wat was 't goed, je bij je te hebben, ouwe jongen!... Herinner je je den eersten dag nog, toen ik voor 't eerst op de bank in betrekking kwam? Jij sloeg Husky Nickerson een blauw oog, omdat hij een inktvlek op mijn grootboek gooide. We werden bijna allemaal de laan uitgestuurd, maar jij redde ons. En ook Husky! Wat bewonderde ik je met je scheeve wenkbrauw, en je krulhaar, en je rechte rug! Ja, dat is nou allemaal voorbij, ouwe jongen!... en ik heb niks om trotsch op te wezen! De volgende maand ben ik zes en twintig... 't Leven is lang niet vroolijk... 't is vol leegheid!... Ik wou... ik wou dat ik anders geleefd had... 't Is goed je arm te voelen. Macgregor!... Hoe laat is 't, ouwe jongen? 't Loopt naar sluitingstijd, hé?...”

Drie dagen later tegen den avond reden Jack, Mary en Davy Fort Cheever binnen. Op het vierde paard was een veelbetekenende bundel vastgebonden, netjes in tentdoek gewikkeld, het tentdoek van de tent van den anderen doode. Een hartelijk welkom wachtte hen. David Cranston toonde geen verbolgenheid tegen zijn kinderen. Hij keek enkel van Mary naar Jack en weder terug, met een soort verlangenden, vragenden blik.

Geturende hun afwezigheid was de stoomboot er geweest, en na vier en twintig uren gewacht te hebben, was zij de rivier weder afgevaren, dienzelfden morgen, en had Sir Bryson en zijn gezelschap medegenomen. Daar men totaal in het onzekere verkeerde aangaande Jack's terugkomst, had de kapitein zich niet gerechtigd geacht nog langer te wachten. Bovendien giste Jack dat Sir Bryson zijn autoriteit wel niet zou gebruiken hebben om de stoomboot nog langer te doen wachten. De Gouverneur had meer dan genoeg van het Noorden. De stoomboot had Sergeant Plaskett van de bereden politie en een bereden agent van de Crossing meegebracht.

Tegen het donker werd Garrod aan den voet der heuvels achter het Fort begraven. Sergeant Plaskett las de lijkdienst. Daarna vertelde Jack zijn verhaal, en tegen het aanbreken van den dag gingen de beide agenten op weg naar het westen om een onderhoud te hebben met de Sapi Indianen. Voor den middag kwamen zij reeds weder terug met Ahcunazie, de oudste zoon van Etzeeah, en de leden van zijn gezin. Hij was op weg om vrede te sluiten met de autoriteiten, zooals Jack hem had aangeraden.

David Cranston vernam iets meer van Mary, en iets van Jack zelve. De situatie was den eerlijken factor te machtig. Hij schudde bedrukt het hoofd, en zeide verder niets. De mazelen waren weder uitgebroken onder de Indianen aan het Zwanenmeer... tenminste dat zei Mary. In elk geval reed zij met Angus, Davy's jongeren broer, den volgenden dag heen, en Jack zag haar niet weer.

Cranston had een brief voor Jack. Hij luidde als volgt, terwijl het papier opgetrokken was door tranenvlekken:

„Mijn eigen Jack,
„Je bent toch van mij, niet? Ik ben bijna uitzinnig. Ik weet niet waar je bent, of wat er gebeurd is, en nu nemen ze me mee!

Hoe kon je heengaan, zonder een woord tegen me te zeggen? Hoe kun je zoo hard zijn? Kom naar me toe, zoodra je dit ontvangen hebt! Kom naar me toe, waar je ook bent, of wat er ook gebeurd is! Ik zal vader wel ompraten! Maar je moet komen! Ik zal 't besterven als je niet komt! Als ik er aan denk dat je me ontrouw wordt, dan ben ik tot alles in staat! Ik heb niemand dan jou. Ze kijken me allemaal met onverschillige, koude oogen aan. Ik ben mijn goeden naam kwijt! Jij alleen kunt me redden. Ik heb je lief! Ik heb je lief! Ik heb je lief!...”

Enzoo voort, vele bladzijden lang. Ouderen zouden hier wellicht om geglimlacht hebben, maar voor Jack, die nog geen ondervinding had, was het iets vreeslijks.

Het politie-onderzoek was twee dagen later geëindigd. Na een aanbod van Plaskett, om mee de rivier af te varen in zijn kano, te hebben afgeslagen, stak Jack tegen den avond van dienzelfden dag van wal op hetzelfde kleine vlot, dat hem een maand te voren naar Fort Cheever had gebracht.

(Wordt vervolgd.)

GOUDEN KOGELS.

„Waarom wordt zooveel geld voor gouden tientjes geboden?” Wie zal zeggen hoevelen deze vraag reeds deden, zonder een bevredigend, beslist antwoord te ontvangen. Het bleef bij gissingen. Spottend hoorde ik iemand zeggen: „Wie weet of er geen kogels van gemaakt worden?” Waarschijnlijk is dit laatste zeker niet, onmogelijk zou het evenmin zijn, waar de geschiedenis, behalve van houten kogels, die eens in gebruik waren en van steenen, ijzeren en looden dito's, van veel kostbaarder projectielen verhaalt. Wij zullen maar buiten bespreking laten het gevecht, waarbij zeker scheepscommandant, toen alle munitie vershoten was, het vijandelijk schip liet bombardeeren met harde, oude Hollandsche kaasjes, hetgeen zulk een paniek bij de tegenpartij veroorzaakte dat deze haastig den steven wendde, om zich later te goed te doen aan de eetbare kogels.

Naar ons medegedeeld wordt, moet de Afrikaansche jager en natuuronderzoeker Selous, omstreeks het jaar 1860, in de omgeving van Buluwayo, bij gebrek aan lood en overvloed van edeler metaal in die streken, op leeuwen hebben geschoten met ...gouden kogels.

Desgelijks werd, tijdens het beleg van Amadanagar, op bevel van den Mogol Cande, met zilveren en gouden kogels geschoten, welke, ter bevordering van een doeltreffende uitwerking, voorzien waren van tooverspreuken.

Uit de dagen van den Zuid Afrikaanschen oorlog herinneren wij ons een Boeren Ballade, uit een Duitsch blad, „Drei Schüsse”, waarvan te onzent in menig blad een vertaling werd opgenomen en waarin de Afrikaan, onder 't puin van wiens farm zijn drie gesneuvelde zonen begraven liggen, in gloeienden haat jegens den op goud belusten overweldiger, getuigt hoe hij zich geen avond te rusten legt alvorens drie kogels te hebben afgeschoten, gouden kogels, die een gelijk aantal vaders berooven van een zoon. Dat was zijn wraak, blijkens de laatste versregels:

„k Heb geen vrouw en geen kind meer, geen dak en geen huis,
Wel goud — en dat is er mijn kogelspijs.

Wel goud, dat diep in mijn bergen lag....

Drie schoten schiet ik elken dag!

F. W. DRIJVER.

OLIFANTEN.

Met matig gangetje tuffen m'n gastheer en ik, in 't kleine twee-persoons auto'tje op een prachtige Zondagmorgen den weg af, van Fort de Kock naar „de Kloof”.

Heerlijk, die berglucht; je zit zoo echt Hollandsch van de kou te rillen; prettige herinnering!

„Jonge, wat heb ik dáár aan de hand?” roept ineens m'n chauffeurenden vriend. „Dat bergje ben ik nog nooit tegen gekomen hier!”

Toen gestopt was, bleek het een reusachtig olifantenlichaam te zijn. Nóg stonden we den geweldigen klomp te bekijken, toen een Maleier verscheen, zijn oude voorlader in de hand. De man had opgemerkt, dat deze vrij oude solitair elken dag op een bepaald uur den weg overstak!

Daar 't beest vrij groote slag tanden had, besloot hij er een schot aan te wagen, klom een boom in, en 't was hem werkelijk gelukt, met een kopschot 't beest te vellen!

Nu had hij z'n Kampong vrienden gehaald om de tanden uit te hakken, en 't lichaam in stukken te snijden, om 't daarna te begraven!

We wisten er nu alles van, en tuften door, het heerlijke vrije dagje verder genietend! 's Middags op de zelfde plek teruggekomen ontsnapte me een: „Allemachtig, 't lijkt wel, of er hier een cycloon op visite is geweest!”

Boomen, telegraafpalen, zelfs een mijlpaal, lagen uitgerukt, de grond was omgewoeld — een ontzettende verwoesting!

Wat bleek nu? Een kudde olifanten scheen de lucht van het doode lichaam gekregen te hebben en had wraak genomen, alle stukken van den dooden makker weer opgegraven en den heelen omtrek vernield!

Ik had die woede-uiting toch wel eens willen bijwonen; op een afstandje natuurlijk!

WILLY.

Foto C. Steenbergh.

HET LANDGOED BEUKENBURG. IN HET PARK.

HET LANDGOED BEUKENBURG BIJ BLAUWKAPEL (UTR).

„Mijn boomen, mijn beukeboomen,
Zoo statig, algoed en aloud,
Ook voor u is de lente gekomen,
En gaat er nu groenen uw hout.”

Tzijn de eerste regels van een gedicht, waarin de tegenwoordige bewoonster van het landgoed Beukenburg, de echtgenoot van Jhr. E. Quarles van Ufford, Burgemeester van Maartensdijk, haar boomen bezingt, de machtige oude beuken, de wachters rondom haar huis. En ze zijn wel van heel bijzondere bekoring, de statige beuken, die den hoofdtoegang vormen tot het landgoed, één groote laan, bijna een half uur gaans; dan ziet men eensklaps het niet hoge, maar vriendelijke witte huis voor zich, eigenlijk twee hoofdgebouwen, waarboven een klokketoren uitsteekt, en daarvoor de mooie ruime weide, door dichten boschrand omzoomd.

Beukenburg ligt niet aan een der groote verkeerswegen, die de provincie Utrecht doorsnijden, 't is er rustig en vreedzaam; wanneer men door de lanen gaat, springen de konijnen bij tientallen voor u op en 't is geen zeldzaamheid, wanneer op eenigen afstand van den wandelaar de schuwe ree zich uit de voeten maakt. Toch bevindt zich het landgoed tamelijk dicht onder den rook van Utrecht; slechts enkele minuten sporens met een der elegante lokaaltreintjes van de N. C. S. en men stapt uit aan de halte Groenekansche dijk, waar de groote beukenlaan een aanvang neemt. Ook van het station Bilthoven bereikt men Beukenburg zeer gemakkelijk, na een aantrekkelijke wandeling door het bosch, in ruim twintig minuten.

De geschiedenis van Beukenburg gaat niet heel ver; op een kaart van 1720, gedrukt te Amsterdam bij de Weduwe Joachim Ottens, op de Nieuwendijk in „de Warelkaart”, in het bezit van den Heer van Sorgen op villa Blanda te Zeist, nazaat van een van Beukenburg's voormalige bewoners, ziet men de buitenplaats vermeld als „Beukenborg”, gelegen in de Oostveense landen, die grensden aan 't Gericht van de Bilt. Het goed lag aan „Vianens Steeghe ofte den Opstol en aan de Nieuwe Wateringe”; op genoemde kaart is ook het huis afgebeeld als een vierkant gebouw, geflankeerd door twee spitse torens. In het jaar 1779 was Mr. David van Sorgen (sedert 1762 notaris te Utrecht) eigenaar van Beukenburg, want bij zijn benoeming tot collecteur van de turf en kolen verbond hij in dat jaar een gedeelte van zijn buitenverblijf, gelegen onder den Geregte van Oostveen, tot een waarde van f 6200. Na de familie van Sorgen kwam het geslacht Martens in het bezit van het landgoed, dat in de eerste helft der 19e eeuw van Jhr. Martens van Twenhoven werd aangekocht door de uit Engeland afkomstige familie Twiss.

Mevrouw Malvine Twiss-Suermond, vroeg weduwe geworden, had hier vele jaren haar zomerverblijf; veel is er toen veranderd, verfraaid en uitgebreid; de talrijke relaties van deze merkwaardige buitengewoon begaafde vrouw maakten Beukenburg bekend ver buiten onze grenzen. Niet alleen zij, die behoorden tot de Nederlandsche of Utrechtsche „society”, maar ook buitenlandsche geleerden, met wie Mevrouw Twiss in geregelde correspondentie stond, hebben hier de vriendelijkste gastvrijheid genoten. Het gedenkboek van Beukenburg bevatte de handteekeningen met bijschrift van heel wat beroemde mannen en vrouwen! Terwijl

's winters in het groote patricische huis te Utrecht alles de herinnering wekte aan het Parijsche salonleven door het mondaine gedoe, niet van domme distinctie, maar van menschen met talent en smaak, was de gracelijke gastvrouw gewoon in de zomermaanden voortdurend een kring van vrienden om zich te verzamelen op haar geliefde buitenplaats. Daar verschenen ook de bekende figuren uit de Utrechtsche geleerde wereld; mannen als Donders, Opzoomer, Vosmaer, Hubrecht, van der Wijck, Ritter behoorden tot de geregelde bezoekers en met fijnen tact wist Mevrouw Twiss iederen gast tot zijn recht te doen komen, zij leidde de geestvolle gesprekken zonder te willen heerschen, zij deed de discussie ontstaan over onderwerpen, die haar interesseerden, zij reikte als 't ware de raquette. En wat had zij zelve veel te vertellen, zij, die Italië kende van de Alpen tot de Etna, zij, de groote vriendin van Antonio Fogazzaro!

Levendig is op Beukenburg nog de herinnering aan het verblijf van den prins van Oranje, kroonprins Willem, die in 1870 geruimen tijd zijn hoofdkwartier had te Utrecht ten huize van Mevrouw Twiss en telkens naar Beukenburg trok om er met zijn gevolg en vele gasten jachtpartijen te organiseeren in de aan wild zoo rijke omgeving. Nog weten de dochters van Mevrouw Twiss te vertellen van die drukke dagen en van de uiterst joviale wijze waarop de zoon van koning Willem III met de bewoners van Beukenburg omging. De eetzaal, waar de prins na de jacht zijn diners gaf, is nog in denzelfden toestand en men bewondert er het prachtige uitzicht op het landgoed, vol heerlijke perspectieven.

Het is al lang geleden, toen ik 't eerst over Beukenburg hoorde spreken. 't Was te Gastein, de bekende Oostenrijksche badplaats, waar ik een vijftal weken den vriendschappelijken omgang genoot van den Breslauschen hoogleraar in het staatsrecht Felix Dahn, den beroemden geschiedschrijver, dichter en auteur van vele historische romans; hier en ook later, toen ik op een reis door Silezië eenige dagen zijn gast was te Breslau, spraken Felix Dahn en zijn echtgenoot dikwijls over den tijd, dat zij logeerden op de schoone buitenplaats Beukenburg bij Maartensdijk bij hun vereerde vriendin Mevrouw Twiss. Aan Dahn dankt schrijver dezes dan ook de kennismaking met de intelligente vrouw, na wier dood in 1908 de traditie van het huis op zeer voortreffelijke wijze door de tegenwoordige bewoners wordt voortgezet. Het is met gevoelens van oprechte piëteit, dat ik het op mijn naam reeds een schat van herinneringen bij mij wekt.

Wanneer men daar gaat onder het hooge geboomte, krijgt men een impressie van gewijde rust als in een hoogen Gotischen dom; zóó majestueus heffen zich de oude beuken, de knoestige schietende adelaarsvarens, die als echte boschkinderen zich de ruime grasvlakte, waar hier en daar nog enkele bruine beuken oprijzen, is het de massale donkere achtergrond, die imponeert, delijke huis zich voor u uitbreidt; eene variatie van tinten en kleuren, die weldadig aandoet. 1)

En dan de bloementuin, het rosarium en het terras, dat naar den vijver leidt! Behalve de rozen, die er maanden lang bloeien met overstelpende pracht, resultaat van oordeelkundig en zorg-

vol tuinieren, treft men op Beukenburg tal van andere bloemen aan, zelfs verschillende Alpenplanten tieren er welig. Er is geen gebrek aan aardige kijkjes op den geheelen aanleg, vooral wanneer men het rustieke bruggetje overgaat en heenziet over den breeden vijver; alles is voortreffelijk onderhouden, want de liefde van de tuinierende huisvrouw voor hare bloemen en planten is onbegrensd, vooral nadat Beukenburg zoowel winter-als zomerverblijf is geworden en haar zorgen geen onderbreking meer kennen.

Een groote merkwaardigheid is nog achter in het park de prachtige treurbeuk, waarvan de forsche takken het loof als in breeden val doen neergolven. Het zou ondoenlijk zijn alle heerlijkheden op te sommen, welke dit landgoed bevat, dat 200 bunders groot is; de allergrootste bekoring gaat zeker uit van de omgeving van uitgestrekte bosschen en heidevelden.

Is het nu wonder, dat zij, die in zulk een omgeving vele stille dagen doorbrengt, terwijl haar echtgenoot zich wijdt aan de belangen zijner Gemeente en drie wakkere zonen als officieren bij de bereden wapenen te velde zijn, dat zij in deze gewijde rust moest luisteren naar de stem der natuur en de eeuwige schoonheid daarvan in verzen ging weergeven? En mooi zijn ze als eerlijke natuurpoëzie, gelijk Joannes Reddingius schrijft, die van deze gedichten getuigt dat zij zullen blijven lichten en blinken in 't hart van allen, die onbevangen hebben willen luisteren en zien 2). Nu eens is het een dag in Maart, die een jubelzang doet geboren worden, dan een middag in April of een Meinacht, of „Tuin in Mei,” „Rozen in Mei”; 't is alles poëzie, die op Beukenburg is ontstaan, die met Beukenburg als saamgegroeid is. En ik, die deze regels neerschrijf op een mooien middag in April, juist teruggekeerd van een bezoek aan het buitenverblijf, met welks bewoners mij een vriendschap bindt van meer dan twintig jaren, zeg het van harte de dichtelijke gastvrouw na:

„Een nieuwe vreugd doorstroomt mij — ik vlieg uit,
Want ik moet luisteren of in d'eikenboschjes
— Nog kleurig slechts door grijze en gele mosjes—
Al zoet in 't lage hout de lijster fluit.

De lucht is vol van 't spranklend zonnegoud,
Dat tintlen doet de duisternis der sparren —
De stralen zijn gevangen — en verwarren
Zich keer op keer in 't oude naaldenhout.

Ver aan den einder ginds — aan blauwen akkerrand —
Verheft klapwiekend zich een zwerm van kraaien,
Juist daar, waar later noeste vlijt zal maaien
Het koren — rijp tot oogst — dat zegnen zal het land.

Het rosse loof hangt nog aan struik en boom,
De varens zijn in 't bosch als gele
vlekken,

Wedijvrend met het goud der
zonneplekken,
En stil ontroerd — vouw ik de
handen vroom.”

Welke rol Beukenburg thans vervult in deze bange tijden van oorlogsgeweld en ellende op elk gebied? De naam van deze Utrechtsche buitenplaats wordt en zal worden genoemd door velen tot in lengte van dagen met innige dankbaarheid, want de menschevriendelijkheid viert er hoogtij, geen drukke opdringerige philanthropie, maar eene, die zwijgt en handelt. De ruime opvattingen van naastenliefde, van weldoen zonder onderscheid, erfdeel der moeder, zijn op Beukenburg in eere gebleven. Waren hier geruimen tijd, in het aangrenzende huis, vele Belgen gehuisvest, arme ballingen, opgejaagd uit hun mishandeld vaderland, thans is er een „Kinderheim” gevestigd, dat de bewondering wekt van ieder, die het aanschouwd; juist dezer dagen kwam het honderdste Duitsche kind, dat met een herinneringsmedalje verwelkomd werd. Aanzienlijke Duitsche dames zijn gekomen en hebben luide geprezen dit ideaal van tehuis voor hare kinderen, meestal meisjes uit het Rijnland, uit Bonn, Düsseldorf, Duisburg, Aken; de gemalin van den Oberpräsident van de

Foto C. Steenberg.

HET LANDGOED BEUKENBURG. DE WEIDE VOOR HET HUIS.

Rijnprovincie von Rheinbaden, de echtgenooten der burge-meesters van Düsseldorf en Duisburg, ze zijn hier geweest en teruggegaan naar haar land met de beste indrukken. En wat ieder bijzonder treft, is de trouwe zorgen gade te slaan, die de Engelsche huisgenoot, sinds vele jaren de steun der huisvrouw, de Engelsche, wier broeder aan het front in Frankrijk gevallen is, dagelijks blijft geven aan de kinderen der Duitschers, als een verheven voorbeeld van humane gezindheid, Nederland waardig.

En deze gezindheid, zij is niet de geringste roem van Beukenburg.

Utrecht, 6 April 1918.

Dr. K. E. W. STROOTMAN.

- 1) Zie ook het weekblad „Onze Tuinen,” 6e Jaargang, No. 51; „Beukenburg.”
2) Verzen, door C. T., Utrecht, W. de Haan, 1915.

Het oude slot Steyn.

De heer Flament verzoekt ons, nog de volgende aanvulling van zijn artikel op te nemen:

Het onderste deel van den grooten toren is in kolen- of ijzer zandsteen gebouwd, die aangewend werd in deze streek vóór de Gothieke periode (± 1250); het overige is van mergel, omstreeks 1300-1400. Het baksteenwerk van den kleinen toren zal van omstreeks het midden der 16de eeuw zijn. Met zekerheid zijn geen juiste jaartallen aan te geven. De voorpoort is van de eerste helft der 15e eeuw, doch het bovenste gedeelte met torentje van de 17e of 18e.

Foto C. Steenberg.

HET LANDGOED BEUKENBURG. TERRAS BIJ HET HUIS.

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.

(Vervolg van blz. 155).

III. DE KAMER AMSTERDAM.

WELKE plaats de kamer Amsterdam in de Compagnie innam, wij hebben het reeds in ons inleidend woord aangegeven. En het is zeker niet verwonderlijk, dat in de stad aen d'Aemstel en aan 't Y, die gold als de schatkist van de Republiek der Zeven provinciën, de hoofdzetel der Compagnie was gevestigd, wier kamer wel eens voor de Compagnie zelve werd aangezien, zóózeer overheerschte zij.

Natuurlijk:

„De zeven volcken, all uit éénen Duitschen 1) stam,
Bekennen, dat hun heil van Godt en Amsterdam
Gelijck een morgendau en zegen neêr komt vallen!”

We doen Amsterdam onrecht, als we de leidende plaats, die de stad in de Compagnie innam, alléén verklaren uit het feit, dat zij de meest kapitaalkrachtige van Holland's steden was.

Te Amsterdam woonden tal van stoutmoedige zeelieden, van wie Barlaeus zong:

Wij Amsterdammers vaeren
Tot waer de Ganges loost
zijn wateren in zee;
Al waer de winst ons voert,
langs alle zeen en kusten.

Amsterdam was als woonplaats uitverkoren door de kern van Antwerpen's burgerij, die na den val der Scheldestad in 1585 naar het vrije Noorden uitweek. Te Amsterdam vestigde zich mannen als P. Plancius, de bekwame predikant-geograaf, van Antwerpen, en C. Claesz, de ondernemende uitgever van zeekaarten, van Overijssche, aan wie een juist kennis der werelddeelen te danken was; daar ook voegden geniale Zuid-Nederlandsche kooplieden als Isaäc Lemaire, „de koninklijke koopman”, en Willem Usselinx, de latere oprichter der West-Indische Compagnie, zich bij het groot aantal ondernemende handelsmannen, dat Amsterdam reeds rijk was.

Amsterdam heeft een zeer groot aandeel in de eerste vaart naar Indië gehad, en de stad zelf toonde meermalen hare belangstelling in de vaart „naar d'uiterste en rijkste palen van Azië en de verre eilanden van den Oceaan”, zoo in 1594, toen Amsterdam bij de twee schepen, door de Staten-Generaal voor den tocht naar 't Noorden uitgerust, er twee voor eigen rekening bijvoegde, zoo in 1596: de geheele bekende tocht van Heemskerck en Barendtsz werd voor rekening van Amsterdam ondernomen.

En vooral — 't waren Amsterdamsche „poorters ende cooplyden”, Henrik Hudde, Reinier Pauw, Pieter Dirkszoon Haselaer, Jan Janszoon Karel de Oude, Jan Poppe, Henrik Buik, Dirk van Os, Siewwert Sem en Arend ten Grootenhuis, die na bespreking met Plancius de „Compagnie van Verre” oprichtten, en een vloot van vier schepen uitrustten, welke onder bevel van Cornelis de Houtman den eersten geslaagden tocht naar Indië maakte, die den stoot gaf tot nieuwe ondernemingen, tot de oprichting van nieuwe Compagnieën, waaruit na enkele jaren de Vereenigde Oostindische Compagnie zou ontstaan.

Amsterdam kon dus ook goede historische rechten doen gelden!

In 1598 ontstond eene „Nieuwe Compagnie van de vaerte op Oost-Indiën tot Amsterdam” welke dadelijk drie schepen uitrustte; al spoedig evenwel werden deze twee maatschappijen vereenigd onder den naam van de „Oude Compagnie”. In het volgend jaar werd, onder leiding van Lemaire, de „Nieuwe Brabandsche Compagnie” opgericht, aan welke de Staten-Generaal slechts de gevraagde voorrechten toestonden op voorwaarde, dat zij zich tot de vaart op China zou bepalen. Op het einde van 1600 vereenigden deze Amsterdamsche Compagnieën zich onder pressie van de stedelijke regeering onder den naam van „Oost-Indische Compagnie te Amsterdam”, bij welke zich vermoedelijk spoedig

1) Onze lezers gelieven achter deze woorden geen verkapte al-duitsche propaganda te zoeken: ze zijn van Vondel.

ook „die gemeene cooplyden van de steden van Alcaer, Hoorn, Enckhuysen ende generalyck residerende in West-Vriesland ende Noorderquartieren” aansloten. Verder waren er Compagnieën opgericht te Rotterdam, Delft, Veere en Middelburg.

Voor al tusschen de Hollandsche en Zeeuwsche Compagnieën was de verhouding verre van vriendelijk, zoodat „sy malcanderen de schoenen van de voeten en het geld uit den buidel zeilden” en aan een admiraal van der Haghen, alvorens hij met een drietal schepen der Amsterdamsche Compagnie naar de Oost voer, werd voorgehouden „dat men altijd in gedachtenis hebben zou, dat de Zeeuwen ons werck viant zijn en dat sij derhalve niet zoudt vertrout en werden”. Zoo was 't begrijpelijk, dat Oldenvelt, hoezeer in 't algemeen voorstander van vrijheid van handel, het in dit geval raadzaam oordeelde, dat al die elkaar tegenwerkende maatschappijen in ééne geotrooieerde Compagnie bijeengebracht werden. Wat hem na geen geringe moeite in 1602 gelukte.

Van 't kapitaal van zes en een half miljoen gulden bij 't optreden der Compagnie waren meer dan drie en een half door Amsterdamsche kantoren en particulieren gestort. En hoe langer hoe grooter werd Amsterdam's invloed in de Compagnie, al bleek dit niet dadelijk naar buiten. Amsterdam bleef als zeehandelsstad tot het einde der 18de eeuw bloeien, terwijl van de vijf overige zeedsteden vier in den loop dezer eeuw bijkans alle betekenis verloren, en slechts Rotterdam, dat bij Amsterdam echter niet haalde, zich bleef handhaven. Vele Amsterdammers bezaten, behalve in hun eigen kamer, aandeelen in andere kamers; van de 160 aandeelhouders b.v. der kamer Zeeland, die op 't einde der 17de eeuw buiten de provincie woonden, waren 108 Amsterdammers.

Dat de Republiek

„die in Azië geen voetstap
lands bezat
Pronkt nu met kronen van
geduchte koninkrijken”

dankt Holland grootendeels aan Amsterdam.

Hebben wij daarmee eere gegeven aan wie eere toekomt, niet verzwegen worde, dat 't dus evenzeer voornamelijk Amsterdam is, aan hetwelk wij nu juist niet de schoonste bladzijden onzer geschiedenis danken. Door en in naam van de Compagnie is zeer veel bedreven, waarover wij ons slechts kunnen schamen.

Het zijn over 't algemeen wel bekwame, ondernemende en werkzame, maar geen gróóte verziende mannen geweest, die Bewindhebbers der Compagnie. Voor mannen als Lemaire en de Moucheron — op wien wij bij de bespreking der kamer Zeeland

nader terugkomen — was onder hen geen plaats. Kooplieden bekommerden ze zich niet, zoodra hun handelsbelang in het spel kwam. Een man als Coen wilde „wat grootsch wrochten”; zij wilden die er op pochten dat om winst te behalen de Hollandsche koopman door de hel zou zeilen, op gevaar van er zijn zeilen te zegen; sterker: „voor geld heeft de Hollandsche koopman alles veil, hij zou er zijn God verkoopen, zoo hij hem maar kon in zijn „Tien jaren uit den 80 jarigen oorlog” op — er bijvoegden.

We herinneren aan de beruchte instructie der Heeren Zeventien, dat in geval van zeerampen eerst voor de lading en dan voor de bemanning gezorgd moest worden. Zoolang ze bestaan hebben, hebben zij iedere onderneming naast de hunne onderdrukt en den geest gedooft, waarvan zij zelve de vertegenwoordigers waren. Mede aan hen en den geest, die hen bezield is 't deelen — geen eigenlijke koloniën — heeft verworven, in de tropen, waar kolonisatie bezwaarlijk was en is. Dat wij hun desniettemin veel danken, dat de Compagnie met betrekkelijk geringe middelen veel heeft tot stand gebracht, niemand, die het ontkennen zal.

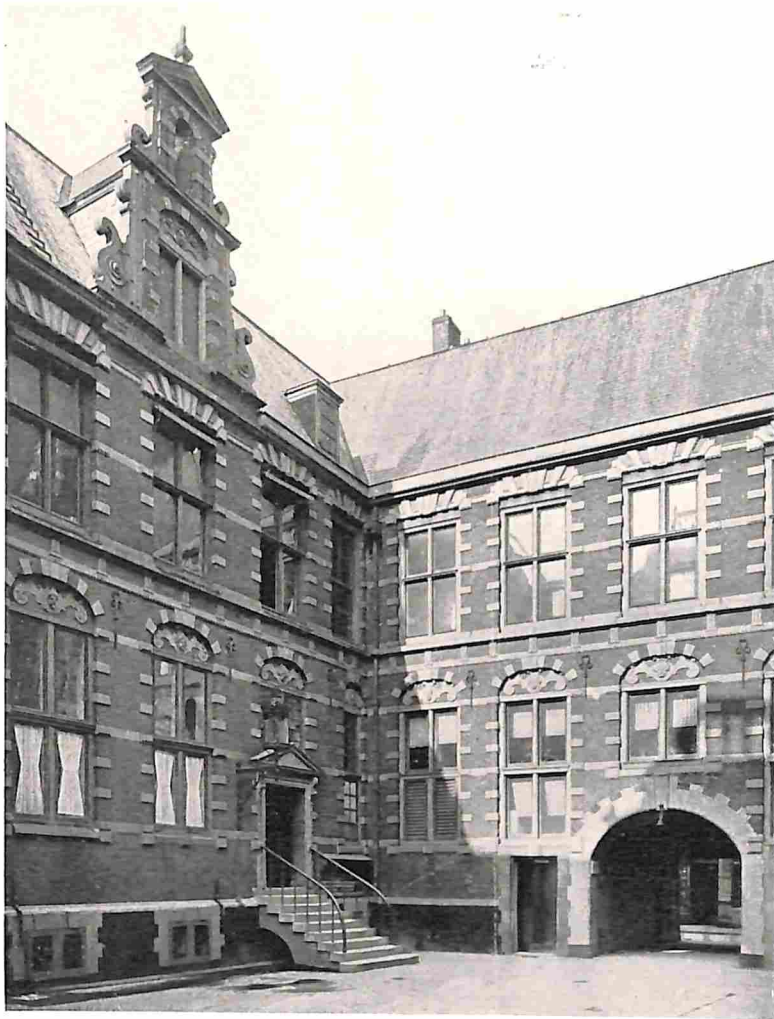

Foto C. Steenbergh.

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.
HOEK VAN DE BINNENPLAATS EN POORTJE NAAR DE
HOOGSTRAAT MET DE OMSTREEKS 1658 VOLTOOIDE VLEUGELS
VAN HET OOST-INDISCHE HUIS TE AMSTERDAM.

En dat bewaarheid is de voorspelling van den Admirant van Arragon tijdens de oprichting der Compagnie, dat deze Compagnie Spanje niet minder schaden zou dan voorheen de Unie van Utrecht gedaan had, ook dat geeft reden haar dankbaar te zijn.

* * *

Het rijke Oostindisch Huis verslaaft zich, mat en moe,
En rieckt ons met den geur van 't kruidigh Oosten toe.

Met deze woorden maakt Vondel in zijn „Inwijdinge van 't Stadhuis t'Amsterdam" gewag van het gebouw aan de Hoogstraat, dat uitwendig nog voor 't grootste gedeelte in zijn ouden toestand is gebleven, doch zoodanig van bestemming veranderde, dat het den Amsterdamer, wel verre van hem door kruidige geuren aangenaam te streelen, gestadig herinnert aan een van zijn onaangenaamste plichten als staatsburger — die van belasting-betalen.

De hoofdzetel der Compagnie, de zetel harer machtigste Kamer, bestaat uit een complex van huizen, die in drie verschillende tijdperken zijn gebouwd.

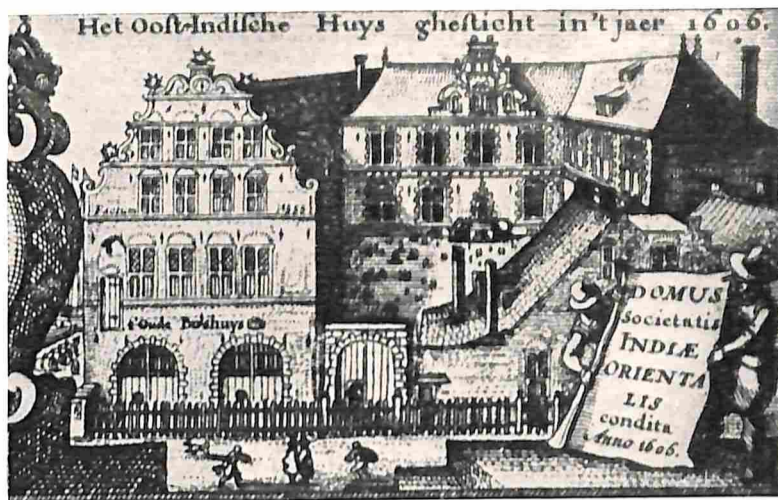
Het oudste gedeelte was dat aan de zijde van den Kloveniersburgwal, hetwelk in 1890 door een gebouw in modernen renaissance stijl, ontworpen door den rijksbouwmeester Peters, werd vervangen. 't Was oorspronkelijk het Stads Bos- (Bus) of Geschut-huis, het eerste arsenaal der stad, dat hier van 1551 tot 1555 bij den burgwal, die ruim een eeuw later reeds midden in de stad zou komen te liggen, werd gebouwd op het terrein van het klooster der Paulus-broeders, dat in 1562 weder grond moest afstaan aan het „Dolhuys", welks alleraardigste voorpoortje — op de prent op blz. 188 (links) te zien, tot 1792 den Kloveniersburgwal ten zuiden van het „Boshuis" tot sieraad strekte. Dit „Boshuis" werd korten tijd na de oprichting der Oost-indische Compagnie, in 1603, door de kamer Amsterdam gehuurd en als specerij-huis ingericht; de afbeeldingen op deze bladzijde vertellen, hoe het er uitzag aan de zijde van de Hoogstraat, die op de volgende, hoe het zich aan de zijde van den Kloveniersburgwal vertoonde. Nog geen twee jaren waren verlopen, of de Bewindhebbers verzochten de stad om het „Boshuis" uit te breiden. Bereidwillig werd aan dit verlangen voldaan; het geschut en ander oorlogstuig, dat nog op het terrein ten westen van het Bushuis was blijven liggen, werd overgebracht naar den tuin van de Voetboogsdoelen aan het Singel, waar in 1606 het nieuwe arsenaal, thans meest „Tuighuis" genoemd (en tegenwoordig Militiezaal) verrees, dat den tand des tijds en de schennende hand van den mensch, zij 't niet met volledig succes, tot dusverre heeft getrotseerd. En het oudste gedeelte van het eigenlijk Oost-Indisch huis werd opgetrokken, de bekende zuidelijke vleugel, die onze voorplaat in beeld brengt, benevens de helft van den westelijken vleugel. Hoe het geheele gebouwencomplex er toen uitzag, ziet men op het prentje van Jan Claesz Visscher, boven op deze bladzijde gereproduceerd.

Dit nieuwe aanbouwsel van het oude Bushuis is door Hendrik de Keyser ontworpen, en 't is merkwaardig, hoe de gebogen lijnen van de gevelbekroning van het Bushuis en bij het nieuwe Tuighuis aan het Singel, en bij het Oost-Indisch huis, door den bouwmeester zijn toegepast. Maar het laatste heeft, vooral door de grillige slingering van de gehouwen steen door het metselwerk, een veel drukker en onrustiger aanzien.

In 1658 was de noordelijke helft van den westelijken vleugel gereed gekomen en werd aan de zijde van de Hoogstraat de noordelijke vleugel opgetrokken, onder toezicht van de Keyser's jongsten zoon en naamgenoot. En na nog eenige verbeteringen in 1661, die de huur van f 11.135 op f 11.500 deden stijgen (eerst in 1720 werd de Compagnie eigenaresse) zag het gebouwencomplex er uit als we hiernaast zien afgebeeld, en zooals het zich nog vertoont, behoudens de vervanging van het oude Bushuis door een modern gebouw.

Men heeft er ons wel eens van verdacht, dat wij elk oud gebouw per se mooi zouden vinden. Ten onrechte. En we kunnen dat thans bewijzen: noch de gevel aan de Hoogstraat met zijn Dorische en Jonische pilasters en zijn plompe poort met Barok fronton, noch die van den zuidelijken vleugel aan de binnenplaats kunnen wij bewonderen; de drukke grillige versiersels, vooral van den top, maken een mensch kriebelig. En wat stooten de gehouwen steenen boven de kozijnen der bovenste verdieping leelijk tegen de kroonlijst waaruit de top oprijst! De portiek in den zuidelijken vleugel moge op zich zelve mooi zijn, wat staat ze daar leelijk-afgezaakt tusschen de veel slankere vensters, die door hun met maskers voorziene boogvelden nog hooger schijnen.

Is het niet schandelijk, dat wij zóó van werk van Hendrik de Keyser

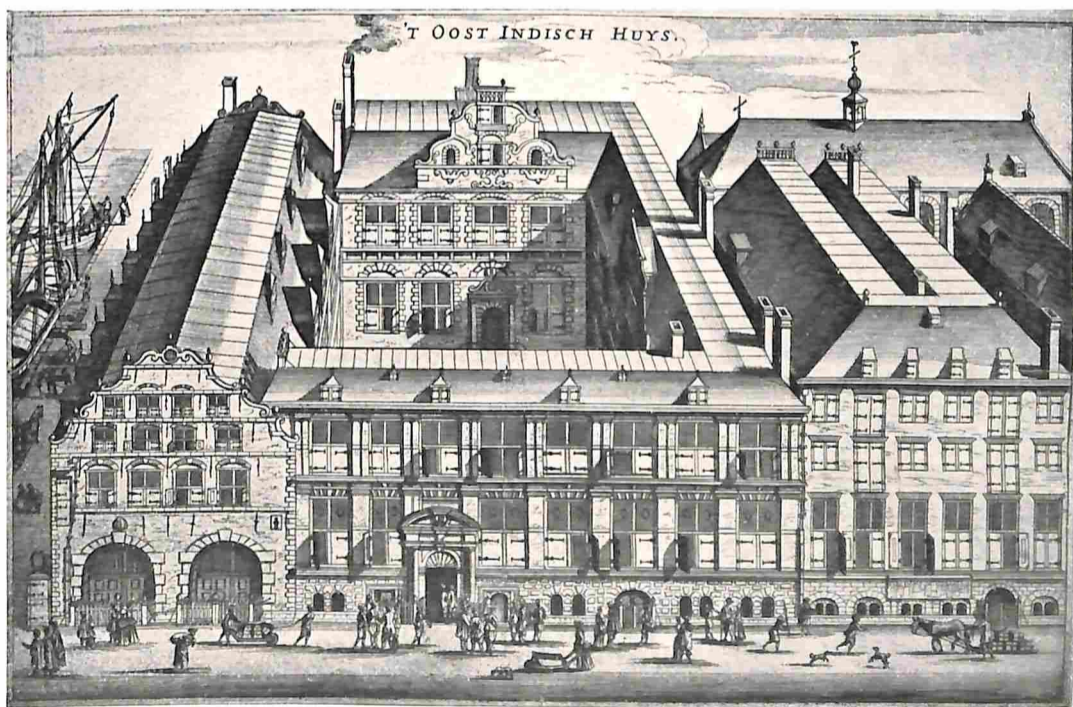

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.
HET OOST-INDISCH HUIS TE AMSTERDAM IN DE EERSTE
HELFT DER ZEVENTIENDE EEUW.
Naar de prent van Jan Claesz. Visscher.

spreken? Een bekentenis, ontstelde lezer. Wij zouden het nooit hebben durven zeggen, als we niet hadden gemerkt, dat meer bevoegden er evenzoo over denken. Zoo A. W. Weissman in zijn „Geschiedenis der Nederlandsche bouwkunst". Men zal misschien vermoeden, dat wij het gebouw slechts met den somberen blik van den belastingbetaler hebben gezien. Eilieve neen! We hebben het ook meermalen opgenomen met het onbekommerd oog van dengene die eerst kort geleden aan onaangename verplichtingen in kamer no. 24 heeft voldaan. En ons oordeel is er niet door gewijzigd. Waarmee we niet ontkennen, dat de éérste indruk bij 't binnentreden der binnenplaats, met 't gezicht op de mooie portiek van den zuidelijken vleugel, en daaromheen de warm-aandoende oude baksteen, rijkelijk afgewisseld door gehouwen steen, een aangename is.

De gevel aan de binnenplaats van den modernen vleugel, die het oude Bushuis heeft vervangen, is opgetrokken in den stijl van de oude gevels. Stijlnabootsing dus ter verfraaiing van het aanzien der binnenplaats, waarover verschillend gedacht kan worden.

Alvorens den hoofdingang binnen te gaan, slaan wij 't oog op het medaillon boven de portiek. Daar heeft eeuwen lang het monogram der kamer Amsterdam O. I. Compagnie geprikt. In een onbewaakt oogenblik, nog niet zoo heel lang geleden, is dit vervangen door den Nederlandschen Leeuw, die tegen den blauwen, met vergulde harde-turven gesierden achtergrond, met de vlamme bek en de van pijlen en zwaard voorziene klauwen naar 't westen zich richt; zou 't niet overweging verdienen, vanwege de neutraliteit, dezen Leeuw, tenminste tijdelijk, twee aangezichten en een dubbel getal pooten te geven, zoodat hij zich ook naar het oosten keert? De „geassocieerden" zouden er evenzeer aanstoot aan kunnen nemen, dat hij zoo tegen hen staat te zwaaien, als de Centralen, dat hij hun den rug toekert. Men kan toch waarlijk in deze tijden niet neutraal genoeg zijn....

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.
HET OOST-INDISCH HUIS TE AMSTERDAM, HOOGSTRAAT-ZIJDE, IN DE TWEDE
HELFT DER ZEVENTIENDE EEUW. IN DEZEN TOESTAND IS HET GEBOUWEN-
COMPLEX GEBLEVEN TOT DE VERBOUWING VAN HET „BUSHUIS" (LINKS).
Naar de ets van Van Meurs uit Dapper.

Met deze neutrale gevoelens treden wij het gebouw in en even neutraal treden wij er weer uit, want er is zeer weinig belangwekkends meer, daar binnen, dat de gedachten afleidt. Een enkele schoorsteenmantel in de kamer van den inspecteur van invoerrechten en accijnzen en in het wachtlokaal der ambtenaren, deze laatste vooral sierlijk, van wit marmar en in Lodewijk XVI stijl, een kort geleden uit een lokaal in den noordwestelijken hoek van het gebouw verwijderde schoorsteenmantel, welke thans op een binnenplaats ligt, ziedaar alles. De grootendeels in goud-lak uitgevoerde 18de eeuwse Japansche wandversiering, die nog in Noord-Holl. oudheden (VII blz. 57) genoemd wordt, is eenige maanden geleden naar het Rijks-Museum verhuisd.

* * *

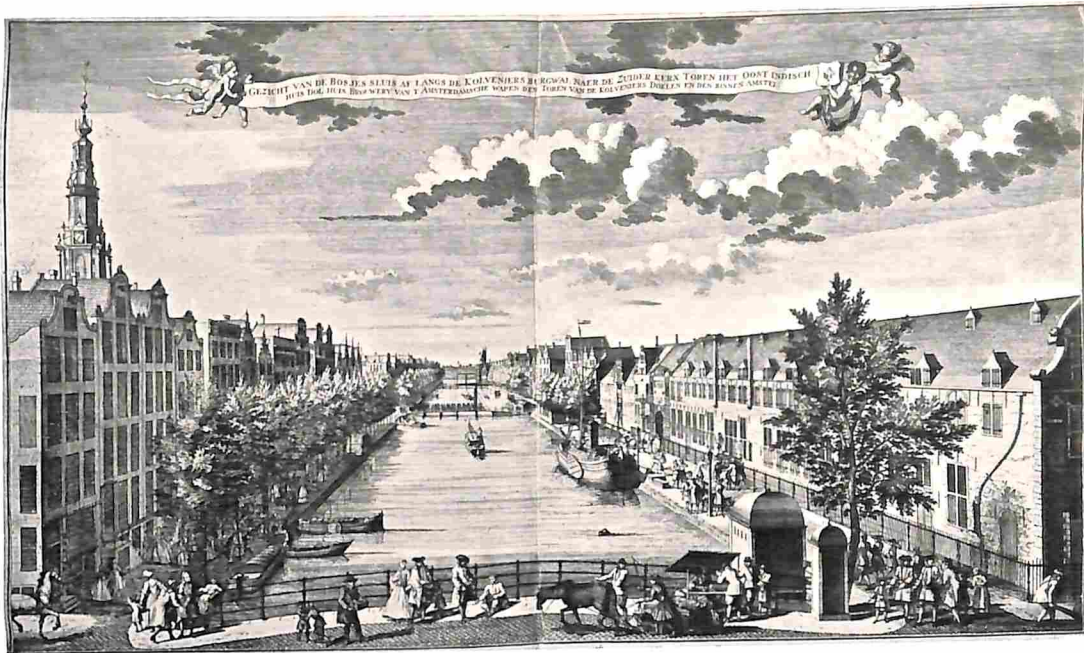
Er is zeer veel in het gebouw veranderd: gangen zijn verbreed, nieuwe ruime trappen hebben oude wenteltrappen vervangen; groote kamers zijn in kleine verdeeld en slechts op enkele punten kan men er zich nog een zeer flauw denkbeeld van vormen, hoe het er vroeger moet hebben uitgezien. Wel leert een bezoek welk een groote ruimte in het Oost-Indisch Huis der kamer Amsterdam was, welk een talrijk aantal vertrekken er geweest zijn en trouwens nóg zijn.

Vroeger was er natuurlijk allereerst de kamer van de Bewindhebbers, met allerlei Oostersche merkwaardigheden versierd, o.a. Chineesche schilderijen, Japansche sabels, Javaansche wapens, vaandels uit de Oost enz. Dan had men er de reken-kamer, 't advocaatsvertrek, boekhouders- en andere kantoren, een wel gestoffeerde „rust (= wapen) kamer", en zelfs een apotheek „tot stofferingh van de uytvarende chirurgijnskiste". Wij krijgen uit wat de oude stadsbeschrijvers over het inwendige van het Oost-Indisch Huis schrijven, niet den indruk, dat het bepaald rijk is ingericht geweest of tenminste enkele vertrekken heeft gehad, die door bijzondere pracht uitmunten.

Het oudste gedeelte, het voormalig „Bushuis", werd vaak „slachthuis" genoemd, omdat daar „alle jaar omtrent twee duyzent ossen geslacht worden". Overigens deed het als pakhuis dienst, en bevatte nog enkele kantoor- en vergaderlokalen, o.a. voor de „Gezamentlijke Heeren van 't Pakhuys", de Pakhuismeesteren, uit wier werkzaamheid na de opheffing der Compagnie een „thee-etablisement" voortkwam, dat tot 1883 in den noord-oostelijken hoek van het „Bushuis" gevestigd was, en in 1902 werd omgezet in een vennootschap onder den firma-naam „Pakhuismeesteren van de Thee".

Op de binnenplaats werd weleer het bootsvolk aangemonsterd.

Het geheele gebouw wordt thans gebruikt voor den dienst der Rijksbelastingen, die er reeds lang het grootste deel van

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.
DE KLOVENIERSBURGWAL MET (RECHTS) HET OOST-INDISCH HUIS, IN HET
BEGIN DER ACHTTIENDE EEUW.
Naar de gravure, uitgegeven door De Leth.

in beslag nam. Welk een verandering! Toch heeft het Huis zijn ouden naam behouden en is nog bij ieder Amsterdamer als het Oost-Indisch Huis bekend. Maar weinigen weten meer, dat de Kloveniersburgwal langs het Bushuis twee eeuwen lang ook „Oost-indische burgwal" werd genoemd. Die naam is weer door den oudsten verdrongen welke toch ook slechts in het verleden zijn verklaring vindt.

* * *

Ons rest nog een bespreking van de andere gebouwen der kamer Amsterdam. Wij stellen ze uit tot het volgend nummer.

(Wordt vervolgd.)

A. L.

IN VELUWE'S JACHTVELD.

(Slot).

SCHERP staat de volle maan aan den helderen hemel en beschijnt de witte wereld met zilveren licht. Uit het oosten waait de koude wind over de vlakke en snijdt mij hevig in ooren, wangen en neus, doch dat deert niet: twee jachtjassen en twee vesten over elkaar, zijn een te dik pantser voor hem en stevig stap ik door en geniet van den stillen maannacht. 't Vriest knapjes, de sneeuw kraakt onder m'n voeten en dit geluid jaagt twee konijntjes, die midden op den boschweg zaten, in de dekking en in het maanlicht leken het wel zware hazen.

Blij ben ik toch, dat ik den heideweg achter mij heb en in de beschutting van het bosch kom en hier is het heerlijk. Blank en ongerept ligt 't sneeuwkleed over den boschweg. Aan weerszijden de donkere dennenbosschen met pikzwarte gapingen tusschen de stammen, en over alles heen, de zilveren maan, die een zacht, wit licht giet over woud en weg. Hier is geen wind; geen geluid laat zich hooren en als ik vol verrukking voor 't heerlijk mooie landschap staan blijf, komt 't mij voor, alsof de eeuwige winter is ingetreden en door zijn kouden adem overal den dood heeft gebracht, — doch kalm en zacht, — zoodat alles bleef staan zooals 't was, toen het nog leefde, — en met rijp en sneeuw overdekte hij het geheel met een ijkwade. En in den hemel flonkeren enkele sterke sterren als kaarsen bij een doodsbed.

Bewegingloos sta ik om de mooie stemming niet te verbreken, doch 'n konijntje, dat uit 't bosch naar het midden van den weg huppelt, brengt mij weer tot de werkelijkheid terug en nu gevoel ik ook, hoe koud ik ben geworden.

Flink zet ik den stap er in. Witpluim, die dat roerlooze ding voor iets zeer onschuldigs had versleten, schrikt hevig en verdwijnt pijlsnel in de dekking. Spoedig heb ik het kruispunt bereikt en aan de westzijde, met het gezicht naar den wind, zet ik mij op mijn jachtstoeltje goed tegen het bosch verborgen, haal de lodenjas uit den rugzak, sla die

GEZICHT VAN HET OOST-INDISCH-HUYS, benevens het KRANKZINNIGEN-HUYS, te Amsterdam.

VUE de la MAISON des INDES ORIENTALES, et de CELLE des FOUX, à Amsterdam.

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.
ZUIDELIJK GEDEELTE VAN HET OOST-INDISCH HUIS AAN DEN KLOVENIERSBURGWAL IN DE 18DE EEUW, MET POORTJE, WAARBOVEN HET MONOGRAM DER COMPAGNIE. HET POORTJE DAARNAAST (LINKS) IS DAT VAN HET „DOLHUYS."
Naar de gravure van H. Schouten uit den atlas Fouquet.

om m'n beenen, neem een flinke teug uit de veldflesch en zit hier nu als koning in den mooien, stillen maannacht in witte wouden.

Scherp tuur ik de wegen en boschkanten weer af, doch wat is nu alles anders dan van 't zomer, toen de berkensingels vol fijne blaadjes zaten en lastige muggen mij om gezicht en handen gonsden. Voor mij, midden op 't pad, is iets donkers, 't beweegt, — neen toch niet, — of wel? — 'n haas? — 'n heidepolletje? — nu beweegt 't toch wel weer, — al erger en erger — even de oogen dicht, — nu weer open, — nu is 't toch 'n heidepolletje.

Als ik lang tuur beweegt alles, ieder struikje of polletje wordt in 't vale maanlicht 'n vos en tuur ik er nog langer op, dan wordt alles wit, soms zwart en dan moet ik weer even de oogen sluiten. Doch daar, — links voor mij, — dat was toch wel iets, of is 't ook 'n polletje, 't zit nu zoo stil; even de oogen dicht, — weer open, — waar is 't nu? Nu is 't een paal, — doch daar stond toch nooit een paal? en als ik goed kijk heeft de paal twee ooren; — de vos?! — doch als ik het geweer voorzichtig omhoog breng, springt 't in een paar sprongen over den weg en is in de dekking verdwenen.

Dat is toch te gek, ik moet toch weten wat 't was, ook wil ik wel even de voeten vertreden, want ik ben gemeen koud geworden. Heel zacht loop ik naar de plaats en zie daar versche prenten van Lampe. Goddank, nog kan dus de vos komen en, na de veldflesch nog even te hebben laten kloppen, ga ik weer, vol moed, roerloos zitten.

Zoo zit ik nu al twee uren. Mijn puttees en jas, die overdag, door de smeltende sneeuw in de dennetjes, nat waren geworden, zijn nu stijf bevroren, aan m'n snor hangen ijskegeltjes, m'n voeten zijn gevoelloos van koude, de Oostenwind doet geweldige aanslagen op m'n omhulsel en ik gevoel, dat de vos gauw moet komen, anders ben ik weer de geslagene.

Nog gaan de oogen rusteloos langs de wegen, doch reeds met minder hoop op succes en ik strijd een harden strijd tegen een opkomend verlangen naar 't oude potkachelkje, dat ik hoor knetteren, ik zie de vlammen door 't slechtluitend deurtje lekken, 'k zie de gemakkelijke rieten stoelen, de genoeg'lijke kamer met al de oude bullen en 'n groote kom heete thee staat op tafel te dampen.

Zal ik maar opstappen? ik bevries hier nog, doch nee, nog even wachten.

En weer wacht ik 'n kwartier en kijk naar links en rechts en zie weer menigmaal 'n heipolletje voor den vos aan. Zelfs het haas laat zich niet meer zien en ik kijk naar de plaats waar het vermeende paaltje stond met twee ooren. Doch wat is dat? — weer twee ooren! — Doch nu geen paaltje, — nu schuift 't uit den berkensingel op den weg, de neus op het warme hazespoor, — de vos! —

Waar Lampe kegel maakte, houdt hij even stil en snuffelt. — Mooi breed staat hij voor mij; onhoorbaar en voorzichtig gaat 't geweer snel naar den schouder, nog wijst de korrel heldere lucht, — nu bosch, — nu weg, — nu iets donkers, — nog iets naar voren naar 't blad, — nu de vinger krom, — en 't schot klinkt donderend in den stillen maannacht.

Ik zie niets meer, vol spanning luister ik scherp, doch hoor niets; zou ik toch nog gemist hebben? Snel opnieuw geladen en naar de schotplaats en daar zie ik achter een' heidepol op witte sneeuw de goudgele roover en het goedzittend bladschot heeft hem onmiddellijk gedood.

Hoe mooi is de wintervacht, hoe vol z'n lont en de scherpe, sluwe oogen in den spitsen kop zijn nog zoo helder en de naaldscherpe, ivoorblanke tanden in de geopende, roode vang dreigen nog zoo gevaarlijk, dat ik hem voor alle zekerheid nog 'n flinken tik op den neus geef met m'n jachtstoeltje.

Nu ligt hij hier dood, deze blonde vos, op maagdelijk witte sneeuw in den stillen maannacht, in het woud, waar hij zelf zoovele malen den dood gebracht heeft en als ik hem opbeur en in den rugzak bergen wil, valt 't mij op, dat hij licht is en zeker niet de oude, groote vos is, die hier van 't zomer roofde en ik ben er blij om, want op dien kan ik nu jagen. HEIDEJAGER.

DE BAVOORTSCHE MOLEN.

Wie van Amersfoort in zuidelijke richting liep, fietste, of wel als een O. W'er in een auto gedoken den straatweg van Woudenburg naar Arnhem nam, zag vlak voor de brug over de Luntersche beek bij het gehucht Bavoort, in ± 1050 Bachevoort genoemd, aan zijn rechterhand de zoo schilderachtige op een heuvel tje gelegen houten standaardmolen, de in de geheele omgeving zoo welbekende „Molen van Bavoort.”

Ook van den grintweg van Amersfoort naar Doorn, zag men ten zuiden van Leusden dit geestige molentje over de hei boven den oostelijken horizon uitsteken.

Met opzet wordt hier gesproken in den verleden tijd, want dit aardige molentje is niet meer, het werd van 3 tot 17 December 1917 afgebroken. De afbraak, in kavelingen verkocht, vond wegens het thans zoo zeer gezochte oude eikenhout gereede afnemers; het bracht ± f 1300.— op.

Een balk uit het inwendige van den molen in 3 Meter lengte en 30 c.M. in het vierkant, droeg nog het ingesneden jaartal 1702; de molen was echter veel ouder, hoewel natuurlijk af en toe deelen

moesten vernieuwd worden. Ook op een kaart van Bernard du Roy uit circa 1766 staat dit vermeld, wat evenmin een ouderdomsgrens wil zeggen.

Het bedrijf was niet meer loonend, coöperatieve maalinrichtingen in de omgeving deden hem den doodsteek en zoo moest wel de mulder zijn eeuwenouden vriend ter slachtbank voeren.

Hij vroeg den Burgemeester schriftelijk vergunning voor afbraak die hem schriftelijk verleend werd zonder dat de Burgemeester de Regeering daarmede in kennis stelde.

Dien molenaar treft dus geen blaam. —

Het treurige van de zaak is echter, dat indien de Burgemeester van Leusden, waaronder Bavoort ressorteert, zijn plicht had gedaan, de molen waarschijnlijk was behouden gebleven. — Heemschut en andere lichamen waren in 't geweer gekomen en er zouden waarschijnlijk wel middelen gevonden zijn om deze daar te behouden en zoo dat nog niet ging, was er dan het openlucht Museum te Arnhem ook nog niet waarheen deze had verplaatst kunnen worden?

De plicht die bij een dreigende slooping van een oud gebouw op een Burgemeester rust, is om de Regeering hiervan in kennis te stellen. De aanschrijving van den Commissaris der Koningin in de Provincie Utrecht aan de Gemeente Besturen in de Provincie Utrecht, waarnaar de Burgemeester zich heeft te gedragen luidt als volgt:

Utrecht 4 Jan. 1917.

Onderwerp
Oude Monumenten,

Ik heb de eer U in herinnering te brengen den inhoud van N° 103 van dat jaar) betreffende de kennisgeving van voorgenomen slooping, verbouwing of herstelling van oude monumenten.

Voor zooveel noodig vestig ik er uwe aandacht op, dat deze kennisgevingen *rechtstreeks* behooren gezonden te worden aan Zijne Excellentie den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken en dat de verplichting tot kennisgeving zich uitstrekt tot *alle* oude gebouwen, *zonder dat aan de gemeentebesturen is overgelaten het bericht geven afhankelijk te stellen van hun eigen oordeel over de historische of artistieke beteekenis dier gebouwen.*

Het inzenden van negatieve berichten is onnoodig, terwijl *aan mij* in geen geval enig bericht in deze behoef te worden gezonden.

De Commissaris der Koningin
in de Provincie Utrecht,

(get.) VAN LIJNDEN VAN SANDENBURG.

ƒ Aan de gemeente besturen
in de Provincie Utrecht.

Foto L. B. J. Serré.

DE BAVOORTSCHE MOLEN BIJ AMERSFOORT.
OPGENOMEN OP DEN DAG VAN AFBRAAK 3 DEC. 1917.

De cursiveering is van ons.

Wat helpen de beste bevelen, als de hand er niet aan wordt gehouden?

Zouden in andere landen burgemeesters het wagen, zulke van hooger hand hun imperatief gestelde bevelen kalm weg te negeren?

Zou daar geen ontslag volgen?

Nu ligt nog slechts het heuveltje waar de molen op stond, als een terp van een brandstapel, met de twaalf in een cirkel geplaatste kruispalen, dienende om den molen met een ketting daaraan om te draaien en zoo naar den wind te stellen en vervolgens vast te zetten.

Nog twee, van een dergelijk Middeleeuwsch windmolen-type, vindt men in de omgeving van Amersfoort, een te Scherpenzeel en de ander, de z.g. Kallenbroekermolen, van iets grooter afmeting dan het voor ons voor altijd verdwenen zoo geliefd Molentje van Bavoort.

C.

PLANTEN AAN DEN WEGKANT.

ONLANGS is in dit tijdschrift de Bereklaau afgebeeld, de forsche schermbloem, die vooral op een gazon zoo'n monumentalen indruk kan maken. Van de familie der Bereklaau komen in ons land verschillende leden in het wild voor, alle vrij forsche planten, die echter noch bij bloemenpluksters, noch bij botanisten bijzonder in den pas staan. Voor de eersten zijn de dikke, vaak ruw behaarde stengels met de reusachtige schermen, die soms wel eenige d.M. in doorsnee meten, veel te grof om ook maar in eenig bouquet een goed figuur te maken en daarom laten zij ze ongemoeid staan. De meeste plantenvrienden doen hetzelfde, uit de overweging, dat er aan die schermen van kleine witte bloempjes toch niets bijzonders te zien is en het determineren van deze familie nu juist niet zoo bijzonder gemakkelijk is. Zoo lijden deze planten, Bereklaau, Gevlekte scheerling, Engelwortel, Pinksternakel, Wilde wortel en hoe zij verder mogen heeten een vrij onbekommerd bestaan en kunnen zij zich zelfs ongestraft langs onze wegkanten wagen, (zie afb. hierboven) waar zij soms één golvend veld van witte of gele, sterk naar honig riekende bloempjes vormen.

Op zoo'n plaats is voor den natuurvriend altijd wat aardigs waar te nemen, want de vlakke schoteltjes der gele en witte bloempjes bieden den honig een ieder aan, die er van proeven wil en de breede, platte bloemschermen noodigen als van zelf tot rusten. Zoo is het boven deze planten voortdurend een gegons van insecten, van bijen, wespen, kevers en vooral van zweefvliegen in allerlei schitterende pakjes. Dit begint al vrij vroeg in het voorjaar, want de meeste van de opgenoemde planten zijn er vroeg bij, ja een van hen, de *Anthriscus silvestris*, die we als jongens „toeters” noemden van wege 't gebruik, dat we van de holle stengels maakten, hebben we in zachte winters wel eens in Januari zien bloeien.

Maar vóór de planten bloeien zijn zij al evenzeer interessant, want er is bijna geen plant in ons land, waarbij men het ontluiken van het jonge leven zoo aardig waar kan nemen als bij deze familie. De voet der bladstelen omvat, bij de eene soort meer, bij de andere minder, den stengel en vormt een bladscheede. Daaruit komen nu aan den top van den stengel de bloemschermen te voorschijn (zie afb. op volgende bladz.), maar dat gaat ook al weer heel voorzichtig, als wist de plant, dat er nog koude nachten kunnen komen. De bloemknopjes zijn dicht opeen gepakt, precies een bloemkool in 't klein en 't geheel is nog eens omgeven door een warm manteltje. Maar eindelijk wordt de drang daar binnen, het verlangen naar zon en warmte en zoemende insecten toch te machtig, dan scheurt het laatste omhulsel en het nog samengepakte scherm komt er uit gluren. Het duurt dan niet lang of de steeltjes der bloemschermjes wijken uiteen als de baleinen van een omgekeerde parapluie en de nietige bloempjes, gewoonlijk vijfpuntige sterretjes, waarvan echter wel eens een paar slippen vrij groot worden, ontplooiën zich.

Natuurlijk is er aan deze planten nog veel meer op te merken. Wanneer men n. l. op warme zomerdagen zoo eens nasuffelt hoe het er daar in die donkere, geheimzinnige bladscheeden uitziet, dan vindt men daar soms wat water in van de laatste regenbui met wat verdrongen torretjes en vliegen. Het ziet er drabbig, onsmakelijk uit, maar men heeft zich wel eens afgevraagd of dit soepje niet nog van enig nut is voor de plant. Gewoonlijk wordt deze vraag ontkennend beantwoord, want men kan geen organen vinden, die eventueel de voedende bestanddeelen uit dat vocht zouden kunnen opnemen. Dat neemt echter niet weg, dat die reservoirs van vocht wellicht een rol zouden kunnen spelen bij de ademhaling der plant.

M.

PLANTEN AAN DEN WEGKANT.
SCHERMBLOEM.

VLUCHT.

Ik zie het blauw der luchten,
Ik voel den klaren wind,
Stil zwelg ik de genuchten,
Die ik op aarde vind.

Er is zoo veel te treuren,
Er is zooveel gemis,
Maar reeds wat eenzaam geuren
Verdrijft veel droefenis.

Wat eenzaam staande bloemen
In 't hoekje van de wei,
Wat bijen die daar zoemen,
Zijn troost en vreugde mij.

Waar 't eenzaam hart kan dolen
Ver van der menschen pijn,
In liefd'rijk groen verscholen,
Daar is het heerlijk zijn.

Daar volgt mij niet het razen
Van menschen en hun kwaad.
In 't paradijs der dwazen
Vergeet ik hun gelaat.

EDWARD B. KOSTER.

UIT HET ZIELELEVEN DER DIEREN.

UITBREKERS.

WE herinneren ons nog hoe we voor het eerst wegens onze jeugdige, grootere euvelheden gestraft werden met opsluiting in de „spinnenkast.” 't Was een heel gewone rom-

melkast en ze was volmaakt spinnenvrij, begrepen we later, doch de verschrikkingen van de eenzame opsluiting in de buitenste duisternissen, waar we ons van griezelige spinnen omkropen voelden, maakten wel indruk. We groeiden echter in deugd en ondeugd beide en zoo kwam het, dat we, op zekeren dag opnieuw in de spinnenkast geworpen, deze lang niet zoo donker bevonden als we wel vreesden. Er scheen zwak licht door de deurreten, we ontdekten daarbij den wervel, waarmede de deur gesloten was, wisten dien met behulp van een spijker te doen kantelen, — en werden zoo tot uitbreker. 't Was heusch niet moeilijk om den wensch ter bevrijding in daad om te zetten; men rekende voordien alleen te veel op het sluimeren van ons initiatief en voortaan werden onze banden wel steviger gelegd.

Op precies dezelfde wijze wordt elk levend wezen, dat men van zijn vrijheid berooft, met meer of minder gevolg tot uitbreker. Stop een meikever in een lucifersdoosje, — waar maar even een lichtstraaltje binnendringt zit het insect al heel gauw met een poot naar buiten en wrikt uit alle macht om de opening te vergrooten. Schuift het doosje iets gemakkelijk open, dan zal de kever niet rusten voor zij de vrijheid herwonnen heeft.

Zoo lazen we van een vliegend hert, dat afzonderlijk in een kooitje werd opgesloten, omdat het altijd vocht met zijn mannetjes-maats, iets wat deze insecten trouwens graag doen, bij wijze van sport of wanneer de vrouw in het spel is. Het kooitje was van ijzerdraad en de rakker mocht er zelfs niet uit, wanneer de anderen honig als maaltijd kregen uit een gemeenschappelijk schoteltje. Het insect rukte dan aan de tralies van zijn kooi, om die te ontwrichten. Op zekeren dag was hij toch losgebroken en had een der mannetjes gedood. Weer opgesloten begonnen opnieuw de pogingen tot uitbreken; met onuitputtelijk geduld werd iedere tralie, stuk voor stuk, onderzocht, tot hij weer bij het schuifdeurtje aankwam, dat opgeschoven opende naar de vrijheid. Zijn sterke scharen als breekijzer gebruikend, begon hij te wrikken tot de doorgang groot genoeg was om hem door te laten. Telkens werd de proef herhaald met dezen uitbreker, tot hij na 36 malen direct wist waar zich de vrijheidspoort bevond en die onmiddellijk ontsloot met de zekerheid van een ouden gevangenenbewaarder.

Thorndike, een der nieuwere Engelsche onderzoekers, evenals de Franschen Vaschide en Roussette namen duizenden proeven met tal van honden en katten, welke in kooien werden opgesloten, om te zien in hoeverre deze dieren zichzelf konden bevrijden bij verschillende voor hen bereikbare sluitingen en of zij inderdaad enig begrip van die mechaniek aan den dag legden. Het laatste toch beweerden oudere onderzoekers, die in zulke prestaties een zekere slimheid, een verstandsuiting der dieren veronderstelden. Hoe verrassend de uitkomsten vaak waren, kleine veranderingen in de plaatsing of wijziging der mechaniek bleken de slimste dieren te verbijsteren en vertraagden de herhaling van het eenmaal aangeleerde aanmerkelijk. De conclusies van deze onderzoekers stemmen dan ook alle hierin overeen, dat tusschen de gewenschte daad van het dier en de gegeven situatie steeds een buiten de handeling omgaande prikkel moet

aanwezig zijn, welke het dier aandrijft om een zeker genoegen te bereiken. Zooals Thorndike zegt: „Gedachtengangen, welke tot een wilsuïting voeren, die technische bezwaren weet te overwinnen, zijn meer gevoels- als verstandszaak bij een kat.”

Zoodra bij het opgesloten dier een gevoel van onlust intreedt, een verlangen naar meer lucht, licht, beweging, voedsel of wat ook buiten zijn kooi bereikbaar, gaan deze gevoelens alras over in affecten. Dit zijn gemoedstoestanden, welke met voorstellingen in het bewustzijn samenhangen, doordat ze van lichamelijke gewaarwordingen vergezeld gaan. Het onlustgevoel van het gekooide dier prikkelt het tot bewuste wilsuïting en doet het den weg naar het verlangde genoegen zoeken en bereiken. Na voldoende herhaling der daad is deze vastgelegd in het geheugen en geschiedt verder geheel instinctmatig.

Het gaat dus niet aan om te beweren, dat het dier de mechaniek, zelfs eener eenvoudige sluiting, begrijpen zou, — dit ligt evenmin binnen zijn verstandskring als dat wij over het algemeen een juist begrip van het inwendige en de werking van een slot hebben; we draaien den sleutel eenvoudig om en bereiken ons doel zonder eenige bewuste mechanica.

Niettemin blijft de handeling van een dier, dat uit eigen beweging en door eigen volharding een greep leert uit te voeren, een mechaniek te doen werken, op zichzelf merkwaardig en op zijn minst interessant, — doch we moeten de prestaties der uitbrekers niet overschatten, zooals men vroeger algemeen placht te doen.

G. DE GRAAF.

Wilde dieren, die ik gekend heb

16)

DOOR E. THOMPSON SETON.

BINGO, HET VERHAAL VAN MIJN HOND.

VIII.

IN dienzelfden winter ving ik vele wolven en vossen, die niet zoo gelukkig als Bingo waren om aan de vallen te ontsnappen, die ik tot ver in de lente uit bleef zetten, want al is 't bont niet goed, de premies kon ik best gebruiken.

De Kennedyvlakte was altijd erg geschikt om vallen te zetten, want er kwamen nooit veel menschen, en toch lag het tusschen de zware bosschen en de hoeve. Ik had hier heel wat bont bemachtigd, en eens, laat in April, reed ik de vlakte op op een van mijn gewone tochten.

De wolvenvallen zijn van zwaar staal gemaakt en hebben twee veeren, van buitengewone kracht.

Zij worden met vier tegelijk om een in den grond begraven stuk lokaas uitgezet, en nadat zij stevig vastgemaakt zijn aan verborgen blokken, worden zij voorzichtig met katoen en fijn zand bedekt om geheel onzichtbaar te zijn.

Een prairie-wolf was in een der vallen geloopt. Ik doodde hem met een knots, wierp hem op zij en zette de val weer op, zooals ik honderden keeren gedaan had. Alles was gauw klaar. Ik wierp het gereedschap, waarmee ik het gedaan had, naar de pony, en toen ik mooi, fijn zand vlak in de buurt zag, stak ik mijn hand er naar uit om nog wat zand over de val te strooien.

Welk een ongelukkige inval! Wat een onvergeeflijke onvoorzichtigheid! Dat fijne zand lag op de volgende wolvenval, en in een oogenblik zat ik vast. Hoewel ik niet gewond was, want de vallen hebben geen tanden en mijn dikke lederen handschoenen maakten, dat ze niet zóó stevig op elkaar kwamen, zat mijn hand toch goed vast even boven mijn knoken. Niet erg ontsteld, trachtte ik met mijn rechervoet den Engelschen sleutel te bereiken. Mij in mijn volle lengte uitstrekkend met mijn gezicht naar beneden, trachtte ik er naar toe te komen en maakte mijn gevangen arm zoo lang en zoo recht mogelijk. Ik kon niet tegelijkertijd er naar kijken en den sleutel bereiken, maar ik rekende er op dat ik met mijn teen wel zou voelen wanneer ik den sleutel te pakken kon krijgen. Mijn eerste poging mislukte; hoe ik mij ook aan de ketting uitrekte, ik voelde geen metaal met mijn teen. Ik keerde langzaam om mijn anker heen, maar nog lukte 't niet. Toen bleek dat ik veel te veel uit de richting gekropen was. Ik ging weer terug, blindelings met mijn teen in 't rond voelend om den sleutel te ontdekken. Zoo in 't wild met mijn rechervoet aan 't tasten, vergat ik mijn linker heelemaal, tot dat ik een plotselinge klak hoorde, en de ijzeren kaken van val no. 3 stevig sloten om mijn linkervoet.

Het drong nog niet dadelijk tot mij door hoe ontzettend de toestand was waarin ik mij bevond, maar ik merkte gauw genoeg dat al mijn pogingen tevergeefs waren. Ik kon uit geen van de vallen los komen of ze ook maar eenigszins bewegen, en daar lag ik nu, in mijn volle lengte uitgestrekt en stevig aan den grond bevestigd.

Wat zou er nu van mij worden? Er was niet veel gevaar om te bevriezen, want het koude weer was voorbij, maar niemand kwam ooit op de Kennedyvlakte, behalve de houthakkers 's winters. Niemand wist waar ik naar toe gegaan was, en als ik er niet in slaagde mij te bevrijden, was er geen ander vooruitzicht, dan door de wolven verslonden te worden, of anders van koude of honger te sterven.

Toen ik daar zoo lag, ging de roode zon onder over het met sparren begroeide moeras ten westen van de vlakte en een leeuwewrik op een marmotten-heuveltje op een paar meter afstand ge-

zeten, zong zijn avondlied, net als er een het den vorigen avond bij de deur van onze loods gedaan had, en hoewel ik een doffe pijn in mijn arm begon te voelen en een koude rilling mij langs mijn rug liep, merkte ik toch nog op hoe lang de veertjes op zijn ooren waren. Toen gingen mijn gedachten naar den gezelligen avonddich in de loods van Wright, en ik dacht er aan hoe ze nu net bezig waren het varkensvleesch voor 't avondeten te braden, of net gingen zitten. Mijn pony stond nog juist zooals ik hem gelaten had met den teugel op den grond geduldig te wachten om mij naar huis te brengen. Hij begreep niet waarom het zoolang duurde, en toen ik hem riep, hield hij even op met grazen en keek mij stom en hulpeloos aan. Als hij maar naar huis wilde gaan, zou 't leege zadel hun misschien wel iets zeggen en mij hulp brengen. Maar juist doordat hij zoo trouw was, bleef hij daar maar uren achter elkaar wachten, terwijl ik honger en kou lag te lijden.

Toen herinnerde ik mij, hoe de oude Girou, de wolvenvanger, zoek geraakt was, en hoe in 't volgend voorjaar zijn kameraden zijn skelet met één been in een berenval geklemd, gevonden hadden. Ik vroeg mij af aan welk gedeelte van mijn kleeren ze mij zouden herkennen. Toen kwam er een nieuwe gedachte bij mij op. Zóó moet een wolf zich voelen als hij in een val geloopt is. Ó, hoeveel ellende had ik op mijn geweten! Nu moest ik zelf er voor boeten!

De nacht viel langzaam in. Een prairie-wolf huilde, de pony stak zijn ooren overeind, en dichter bij mij komend bleef hij met zijn hoofd naar beneden staan. Toen huilde er nog een prairie-wolf, en toen nog een, en ik kon daaruit opmaken, dat zij zich ergens in de buurt verzamelden. Daar lag ik nu, voorovergebogen en hulpeloos, mij afvragend of 't niet eigenlijk mijn verdiend loon zou zijn als zij mij in stukken kwamen scheuren. Ik hoorde ze een heelen tijd huilen voor ik besepte dat donkere schaduwen naderbij slopen. Het paard zag ze het eerst en zijn verschrikt gehinnik dreef ze eerst terug, maar den volgenden keer kwamen zij dichterbij en gingen op de prairie om mij heen zitten. Spoedig kwam een, moediger dan de andere, naderbij kruipen en trok aan het lijf van zijn dooden bloedverwant. Ik schreeuwde en hij ging brommend terug. De pony rende in doodsangst en eind verder weg. Na eenigen tijd keerde de wolf terug en na een keer of twee drie telkens weer teruggetrokken te zijn, sleepte hij het lijf weg, dat in een paar minuten door de rest verslonden was.

Hierna verzamelden zij zich nog dichter bij mij en gingen op hun schonken zitten en keken mij aan, en de overmoedigste van hen rook aan mijn geweer en maakte er vuile krassen op. Hij ging achteruit toen ik naar hem trapte met mijn vrijen voet en schreeuwde, maar hoe langer hoe stoutmoediger wordend naarmate ik zwakker werd, kwam hij mij recht in mijn gezicht zitten grommen. Hierna begonnen verscheidene andere te grommen en kwamen ook dichterbij, en ik begreep, dat ik verslonden zou worden door den vijand, dien ik het meest verachtte, toen plotseling, met een dof gebrul, een groote zwarte wolf uit de duisternis aan kwam springen. De prairie-wolven vlogen uit elkaar behalve de

PLANTEN AAN DEN WEGKANT.
ONTLUIKENDE SCHERMBLOEM.

brutale, die, door den vreemden wolf gegrepen, na een paar minuten een verminkt lijk was, en toen, o, ontzettend, sprong dat reusachtige dier op mij toe en — Bingo — edele Bingo, wreef zijn ruig, hijgend lichaam tegen mij aan en likte mijn koude gezicht.

„Bingo — Bing — ouwe jongen. Haal den sleutel voor me!”

Weg vloog hij, en keerde terug met het geweer, want hij wist alleen maar, dat ik iets noodig had.

„Nee — Bing — den sleutel.” Dit keer kwam hij met mijn gordel terug, maar eindelijk bracht hij mij het werktuig en kwispelde van vreugde met zijn staart omdat 't goed was. Ik strekte mijn vrije hand uit en maakte met veel moeite de schroef los. De val viel uit elkaar en mijn hand was bevrijd, en na een minuut was ik heelemaal los. Bingo bracht de pony weer bij mij, en na een eindje langzaam geloopt te hebben om mijn bloedsomloop weer in orde te krijgen, kon ik opstijgen. Eerst langzaam, maar spoedig in galop, terwijl Bingo als een heraut luid blaffend voor mij uit vloog, begaven wij ons naar huis. Hier hoorde ik dat de dappere hond, hoewel hij nooit meegenomen werd op mijn tochten om wolven te vangen, den vorigen avond zich erg vreemd gedragen had, gejanct had en steeds uit had zitten kijken; en eindelijk, toen de nacht inviel niettegenstaande men hem had willen tegen houden, er op uit gegaan was in de duisternis, en door iets, dat ons begrip te boven gaat, geleid, mij bijtijds bereikt had om mij te wreken en te bevrijden.

Trouwe, oude Bingo — hij was een vreemde hond. Hoewel hij erg op mij gesteld was, ging hij mij den volgenden dag voorbij zonder haast naar mij te kijken, maar was onmiddellijk klaar toen de kleine Gordon hem meeriep voor de marmotten-jacht. Zoo bleef 't tot 't einde toe door, en tot het einde toe leefde hij zijn heerlijk leven als van een wolf, en liet nooit na om de bevroren paarden op te sporen, en vond er toen weer eens een met een vergiftig lokaas en als een echte wolf slokte hij het op. Toen hij pijn begon te krijgen ging hij niet naar de boerderij van Wright, maar hij ging mij zoeken, en bereikte de deur van de loods, waar hij dacht, dat hij mij zou vinden. Toen ik den volgenden dag terug keerde, vond ik hem dood in de sneeuw liggen met zijn kop op den drempel van de deur — het verblijf van zijn jeugd. — Tot 't laatst had hij 't gevoel dat ik zijn baas was, en 't was dan ook mijn hulp, die hij, helaas tevergeefs, gezocht had in zijn uitersten nood.

DE VOS VAN SPRINGFIELD.

Al meer dan een maand lang verdwenen de kippen op een geheimzinnige manier, en toen ik thuis kwam in Springfield voor de zomervacantie was 't mijn plicht om de oorzaak daarvan te ontdekken. Dit was spoedig gedaan. De kippen werden vierkant één voor één weggedragen als zij naar stok gingen of als zij er vandaan kwamen, zoodat er van geen landloopers of burensprake kon zijn; zij werden niet van hun hooge stokken afgenomen, wat alle waschberen en uilen vrijspak; of half opgegeten achtergelaten, zoodat wezels of bunzingen ook niet de schuldigen konden zijn en dus was 't ongetwijfeld Reintje de Vos, die de misdaad gepleegd had.

Het groote dennenbosch van Erindale lag aan den anderen oever der rivier, en toen ik de laagst gelegen doorwaadbare plaats goed bekeek, zag ik eenig vossensporen en een gestreepte veer van een van onze Plymouth Rock kippen. Toen ik den anderen oever beklom op zoek naar meer bewijzen, hoorde ik een hevige gekras van kraaien achter mij, en mij omdraaiende, zag ik een aantal van deze vogels naar beneden vliegen naar iets in de ondiepe plek in de rivier. Een tweede blik deed mij zien dat 't oude spreekwoord „je moet dieven met dieven vangen” ook hier weer toegepast kon worden, want daar, in 't midden van de doorwaadbare plaats, stond de vos met iets in zijn bek — hij keerde net weer terug uit ons hoenderhof met een kip. Hoewel zij zelf schandelijke roovers zijn, zijn de kraaien de eerste om „Houdt den dief!” te roepen, en nog meer dan dat zijn ze bereid om een schadeloosstelling voor hun stilzwijgen aan te nemen in den vorm

van een aandeel in den buit. Hier legden ze het nu op aan. Om weer naar zijn hol te komen, moest de vos de rivier oversteken, waar hij volkomen onbeschermd tegen den aanval van de kraaiende was. Hij waagde nog een poging om de overzijde te bereiken, en zou er ongetwijfeld nog wel met zijn buit gekomen zijn, als ik niet deel was gaan nemen aan den aanval, waarop hij de kip liet vallen, die nauwelijks dood was, en in de bosschen verdween.

Zoo'n groote en geregelde wegvoering van mondvoorraad kon maar één ding te beteekenen hebben, namelijk een nest met jongen, en ik was nu vast van plan dat te vinden.

Dien avond stak ik met Romger, mijn hond, de rivier over naar de Erindale'sche bosschen. Zoodra de hond in een kring ging loopen, hoorden wij den korten scherpen kreet van een vos uit

een dichtbegroeid ravijn daar dicht bij. Romger sprong er dadelijk in, en kwam op een breed spoor terecht, dat hij direct rechtstreeks ging volgen, totdat het geluid van zijn stem in de verte op het hoogland zich verloor.

Na bijna een uur kwam hij terug, hijgend en warm, want het was een snikheete dag in Augustus, en ging aan mijn voeten liggen.

Bijna onmiddellijk daarop klonk vlak bij hetzelfde geluid. „Yap yurrr”, dat klonk als van een vos, en weg vloog de hond weer, nu in een andere richting.

Weg vloog hij in de duisternis, bassend als een misthoren, pal naar 't noorden. En zijn luid „Boe, boe” werd een zacht „oe-oe” en toen een zwak *oe*, en toen hoorde ik niets meer. Zij moeten wel enige mijlen ver weg gegaan zijn, want zelfs met mijn oor op den grond, hoorde ik niets van hen, hoewel Romger's harde stem gemakkelijk op een mijl afstand hoorbaar is.

Toen ik zoo stond te wachten in de donkere bosschen, hoorde ik een zacht geluid van druppelend water: „Tink, tank, tenk, tink, ta, tink, tank, tenk, tonk.”

Ik wist niet, dat er zoo dicht in de buurt een bron was, en op dien warmen avond was ik blij er een te vinden. Op het geluid afgaand kwam ik echter bij den tak van een eikenboom, en ontdekte de oorzaak van het geluid. Het was een zacht, lief liedje, dat op zoo'n avond allerlei heerlijke phantasieën oproept:

*Tonk tank tenk tink
Ta tink a tonk a tank a tink a
Ta ta tink tank ta ta tonk tink
Drink a tank a drink a drunk.*

Het was het „waterdruppel”-lied van den kleinen uil.

Maar plotseling merkte ik door een zwaar, diep ademhalen en een geritsel van de bladeren dat Romger terug was. Hij was geheel uitgeput. Zijn tong kwam bijna op den grond en was bedekt met schuim; zijn flanken gingen op en neer en vlokken schuim dropen van zijn borst en zijden af. Hij bleef een oogenblik hijgend staan om mijn hand plichtmatig te likken, toen wierp hij zich pardoos op de bladeren en verstomde alle andere geluiden door zijn luidruchtig gehijg.

Weer klonk echter dat verlokkende „Yap, yurrr”, op zoowat een meter afstand, en toen drong het tot mij door, wat het allemaal te beduiden had.

Wij waren vlak bij het hol, waarin de jonge vossen waren, en de ouden trachten ons om beurten weg te leiden.

De nacht viel reeds in en dus gingen wij, naar huis, overtuigd dat het raadsel bijna opgelost was.

(Wordt vervolgd).

Spreekwoorden van Russische Joden.

Trouwen behoort men in het vaderland te doen, stelen in den vreemde.

De mensch gelijkt op den schoenmaker; de schoenmaker leeft en sterft, de mensch ook.

H.

Foto C. Steenbergh.

HUISJE AAN HET BREED TE HOORN.